

Przedmowa	XXIII
Wstęp	XXV
Część I	
Teorie kryminologiczne	
Rozdział 1	
Czym jest kryminologia? – Dominik Wzorek, Dagmara Woźniakowska	3
1.1. Pojęcie kryminologii i jej przedmioty	3
1.1.1. Przestępstwo jako przedmiot kryminologii	5
1.1.2. Przestępczość jako przedmiot kryminologii	5
1.1.3. Przestępca jako przedmiot kryminologii	6
1.1.4. Ofiara jako przedmiot kryminologii	6
1.1.5. Instytucje i mechanizmy kontrolne	6
1.2. Związki kryminologii z innymi naukami	7
1.3. Nurty w kryminologii	8
1.3.1. Kryminologia klasyczna i neoklasyczna	9
1.3.2. Kryminologia pozytywistyczna	9
1.3.3. Kryminologia krytyczna	10
1.3.4. Teorie zintegrowane i dyfuzja nurtów	11
1.4. Działy kryminologii	11
1.4.1. Kryminologia teoretyczna i kryminologia empiryczna	11
1.4.2. Fenomenologia, etiologia i prewencja przestępczości	12
Rozdział 2	
Nurt kryminologii pozytywistycznej – Jan Widacki	17
2.1. Podstawowe założenia pozytywizmu	17
2.2. Kierunek biopsychologiczny nurtu pozytywistycznego	18
2.2.1. Prepozytywistyczne podejście do przyczyn przestępczości	18
2.2.2. Cesare Lombroso i włoska szkoła antropologiczna oraz jej krytyka	20
2.2.3. Znaczenie Lombrosa i jego teorii w historii kryminologii	21
2.2.4. Późny pozytywistyczny nurt biologiczny	22
2.3. Kierunek socjologiczny nurtu pozytywistycznego	23
2.3.1. Alexandre Lacassagne, Gabriel Tarde, Émile Durkheim – nieformalna „szkoła francuska”	23
2.3.2. Socjologiczna orientacja w filozofii prawa karnego	25
2.4. Natura czy wychowanie? Koncepcja multikauzalizmu	26
2.5. Socjologiczny pozytywizm amerykański. Szkoła chicagowska	28
2.6. Kryminologia postpozytywistyczna w paradygmacie szkoły chicagowskiej	30
2.6.1. Teoria zróżnicowanych powiązań i koncepcja <i>white collar crime</i>	30
2.6.2. Teoria dezorganizacji społecznej Thomasa-Znanieckiego	31
2.6.3. Teoria anomii Roberta Mertona – Jan Widacki, Piotr Chomczyński	32
2.6.4. Teoria podkultury przestępczej Alberta Cohena	34

2.6.5.	Koncepcja kultury klas niższych Waltera Millera – Dagmara Woźniakowska	35
2.6.6.	Teoria neutralizacji Davida Matzy i Greshama Sykesa i teoria dryfu	36
2.6.7.	Teorie kontroli społecznej	37

Rozdział 3

Kryminologia klasyczna, neoklasyczna i nurty pokrewne – Krzysztof Krajewski

3.1.	Wprowadzenie – kryminologia klasyczna	45
3.2.	Pojęcie nurtu neoklasycznego	47
3.3.	Krytyka pozytywistycznych koncepcji kryminalnopolitycznych przez nurt neoklasyczny	48
3.4.	Implikacje neoklasycznych i konserwatywnych koncepcji w kryminologii dla polityki kryminalnej	53
3.5.	Podsumowanie	57

Rozdział 4

Nurty krytyczne we współczesnej kryminologii – Magdalena Grzyb, Krzysztof Krajewski

4.1.	Wprowadzenie	59
4.2.	Teoria naznaczania społecznego	60
4.2.1.	Warstwa psychologiczna teorii naznaczania społecznego	60
4.2.2.	Warstwa socjologiczna teorii naznaczania społecznego	64
4.2.3.	Przedmiot badań kryminologicznych w świetle teorii naznaczania społecznego	66
4.3.	Problematyka konfliktu społecznego w socjologii i jej znaczenie dla kryminologii	66
4.3.1.	Prekursorskie ujęcia konfliktowe w ramach kryminologii	68
4.3.2.	Dwie wersje analizy konfliktowej we współczesnej kryminologii	69
4.4.	Kryminologia konfliktowa – ujęcie amerykańskie	70
4.5.	Kryminologia krytyczna – ujęcie brytyjskie	72
4.6.	Władza, wiedza i kara – Michel Foucault	73
4.7.	Kultura kontroli późnej nowoczesności – David Garland	74

Rozdział 5

Nurty kryminologii współczesnej – Magdalena Grzyb, Edyta Drzazga, Justyna Włodarczyk-Madejska, Dominik Wzorek, Piotr Chomczyński, Mariusz Sztuka

5.1.	Wprowadzenie	77
5.2.	Nowe kierunki w kryminologii – Magdalena Grzyb, Edyta Drzazga	77
5.2.1.	Kryminologia feministyczna	77
5.2.2.	Kryminologiczne studia nad męskością	79
5.2.3.	Kryminologia narracyjna	80
5.2.4.	Kryminologia pokoju	81
5.2.5.	Kryminologia skazanych	82
5.2.6.	Kryminologia administracyjna i kryminologia publiczna	83
5.2.7.	Kryminologia eksperymentalna	83
5.2.8.	Kryminologia kulturowa	84
5.2.9.	Kryminologia postmodernistyczna	85
5.3.	Badania karier kryminalnych – Justyna Włodarczyk-Madejska, Dominik Wzorek	86
5.3.1.	Geneza i założenia life-course criminology	86
5.3.2.	Teorie wpisujące się w nurt life-course criminology	87
5.3.3.	Pytania stawiane w ramach badań w nurcie life-course criminology	88
5.4.	Koncepcja trajektorii kolektywnej – Piotr Chomczyński	90
5.4.1.	Założenia koncepcji trajektorii kolektywnej	90
5.4.2.	Czym jest koncepcja kolektywnej trajektorii?	91
5.4.3.	Jak powstała koncepcja kolektywnej trajektorii?	92
5.4.4.	Ograniczenia koncepcji kolektywnej trajektorii	93

5.5. Pozytywna kryminologia – Mariusz Sztuka	94
5.5.1. Założenia centralne	94
5.5.2. Źródła i inspiracje	94
5.5.3. Pozytywna kryminologia jako wiedza praktyczna	95
5.5.4. Komentarz krytyczny	97

Część II

Fenomenologia kryminalna

Rozdział 6

Przestępczość w Polsce – Justyna Włodarczyk-Madejska, Paweł Ostaszewski	109
--	-----

6.1. Zmiany rozmiarów przestępczości w czasie	109
6.1.1. Dwudziestolecie międzywojenne	109
6.1.2. Okres powojenny do końca lat 60. XX wieku	110
6.1.3. Lata 70. XX wieku	111
6.1.4. Lata 80. XX wieku	111
6.1.5. Lata 90. XX wieku	112
6.1.6. XXI wiek	114
6.2. Terytorialne zróżnicowanie przestępczości	114
6.3. Struktura przestępstw	116
6.4. Sprawcy przestępstw	117

Rozdział 7

Przestępczość kobiet – Dagmara Woźniakowska	121
--	-----

7.1. Udział kobiet w ogóle przestępczości	121
7.2. Charakterystyka przestępczości kobiet	124
7.2.1. Cechy charakterystyczne przestępczości kobiet	124
7.2.2. Struktura przestępczości kobiet	125
7.2.3. Kariery kryminalne kobiet	128
7.3. Przyczyny przestępczości kobiet	129
7.3.1. Teorie biologiczne	129
7.3.2. Teorie psychologiczne	130
7.3.3. Kobiety a agresja	131
7.3.4. Teorie kontroli	131
7.3.5. Teorie napięcia	132
7.3.6. Teorie uczenia się zachowań przestępczych	132
7.3.7. Teorie naznaczania społecznego	133
7.3.8. Teorie emancypacji kobiet i zróżnicowanych ról społecznych	133
7.3.9. Teoria przestępczości kobiet uwarunkowana płcią społeczno-kulturową (gender) ...	134
7.4. Wymiar sprawiedliwości wobec kobiet	135

Rozdział 8

„Przestępczość” nieletnich – Justyna Włodarczyk-Madejska	143
---	-----

8.1. Wprowadzenie do tematu i omówienie najważniejszych pojęć	143
8.2. Model postępowania z nieletnimi w Polsce	146
8.3. Zmiany rozmiarów przestępczości nieletnich w czasie	147
8.4. Terytorialne zróżnicowanie przestępczości nieletnich	151
8.5. Nieletni sprawcy przestępstw pod względem wieku i płci	153
8.6. Struktura przestępczości nieletnich	154
8.7. Reakcja na przestępczość nieletnich	155
8.8. Rola czynników ryzyka i czynników ochronnych w przestępczości nieletnich	159

Rozdział 9	
Przestępczość przeciwko mieniu – Joanna Klimczak	165
9.1. Wprowadzenie	165
9.2. Przestępstwa przeciwko mieniu w prawie karnym	166
9.3. Obraz statystyczny – zakres i struktura przestępstw przeciwko mieniu	167
9.4. Etiologia przestępstw przeciwko mieniu – teorie kryminologiczne i motywacje	171
9.5. Wybrane czyny przeciwko mieniu	173
9.5.1. Kradzież i przywłaszczenie	173
9.5.2. Kradzież z włamaniem	174
9.5.3. Rozbój	175
Rozdział 10	
Przestępczość przeciwko życiu i zdrowiu – Ewa Habzda-Siwek	181
10.1. Wprowadzenie	181
10.2. Miejsce przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu w strukturze przestępczości	181
10.3. Kategoryzacja przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu	182
10.3.1. Zabójstwa	182
10.3.2. Uszczerbki na zdrowiu	184
10.3.3. Udział w bójce lub pobiciu	184
10.3.4. Pozostałe przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu z rozdziału XIX Kodeksu karnego	186
10.4. Rozmiary, struktura i dynamika przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu	186
10.4.1. Zabójstwa	188
10.4.2. Spowodowanie uszczerbku na zdrowiu	190
10.4.3. Udział w bójce lub pobiciu	192
10.4.4. Pozostałe przestępstwa z rozdziału XIX Kodeksu karnego	194
10.5. Charakterystyka wybranych przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu oraz ich sprawców	194
10.6. Specyfika przestępstwa dzieciobójstwa z art. 149 k.k.	199
10.7. Podsumowanie	199
Rozdział 11	
Zabójstwa wielokrotne – Małgorzata H. Kowalczyk	203
11.1. Zabójstwo pojedyncze a zabójstwo wielokrotne	203
11.2. Zabójstwa wielokrotne – rodzaje	204
11.2.1. Zabójstwa masowe	204
11.2.2. Zabójstwa rozproszone (spree killers)	205
11.2.3. Zabójstwa terrorystyczne	205
11.2.4. Zabójstwa na zlecenie (contract killing)	206
11.2.5. Zabójstwa seryjne	206
11.3. Podsumowanie	213
Rozdział 12	
Przemoc domowa – Joanna Głowczewska	217
12.1. Wprowadzenie	217
12.2. Agresja i przemoc – trudności definicyjne	218
12.2.1. Definicje przemocy	219
12.2.2. Przemoc domowa – próba zdefiniowania pojęcia	219
12.3. Koncepcje psychologiczne wyjaśniające powstawanie przemocy domowej	222
12.3.1. Koncepcja cykliczności Lenore E. Walker	222

12.3.2.	Teoria społecznego uczenia się przemocy	223
12.3.3.	Teoria frustracji-agresji	224
12.3.4.	Poznawczy model neoasocjacionizmu Leonarda Berkowitza	225
12.3.5.	Model holistyczny	225
12.4.	Rodzaje i formy przemocy domowej	226
12.4.1.	Przemoc fizyczna	226
12.4.2.	Przemoc psychiczna	227
12.4.3.	Przemoc seksualna	228
12.5.	Charakterystyka sprawców oraz konsekwencje doświadczania przemocy domowej	229

Rozdział 13

Przestępstwa seksualne – Beata Pastwa-Wojciechowska, Małgorzata H. Kowalczyk		235
13.1.	Wprowadzenie	235
13.2.	Skala przestępczości seksualnej – od realnej oceny do ciemnej liczby	236
13.3.	Pojęcie przestępstwa seksualnego i jego penalizacja w prawie polskim	236
13.4.	Agresja i przemoc seksualna	238
13.5.	Charakterystyka wybranych kategorii przestępstw seksualnych	239
13.5.1.	Zgwałcenie jako problem kryminologiczny	239
13.5.2.	Przestępstwa seksualne wobec dzieci	241
13.6.	Etiologia przemocy seksualnej	242
13.7.	Sprawcy przestępstw seksualnych	244
13.7.1.	Mężczyźni w roli sprawców seksualnych	244
13.7.2.	Kobiety w roli sprawczyń seksualnych	246
13.7.3.	Terapia sprawców przestępstw seksualnych	247
13.8.	Ofiary przestępstw seksualnych	248

Rozdział 14

Media a przestępczość i zachowania ryzykowne – Jacek Pyżalski, Natalia Walter		257
14.1.	Podstawowe mechanizmy ewolucji i konwergencji mediów w kontekście kryminologicznym	257
14.2.	Media jako stymulator i model zachowań przestępczych i dewiacyjnych	261
14.2.1.	Ryzyko nieodpowiedniego sposobu informowania o zachowaniach ryzykownych na przykładzie samobójstw	262
14.2.2.	Treści medialne ukazujące krzywdzenie innych jako przykład treści zawierających sceny przemocy	264
14.2.3.	Przemoc interaktywna – gry wideo	265
14.3.	Media jako nośnik informacji dotyczącej przestępczości, dewiacji i polityki kryminalnej państwa	268
14.4.	Media cyfrowe jako środowisko i narzędzie działalności przestępczej	269
14.5.	Pozytywny wymiar mediów w przeciwdziałaniu przestępczości i zachowaniom dewiacyjnym	274

Rozdział 15

Substancje psychoaktywne a przestępczość – Krzysztof Krajewski		281
15.1.	Pojęcie substancji psychoaktywnej	281
15.2.	Właściwości substancji psychoaktywnych	282
15.3.	Klasyfikacje środków odurzających	283
15.4.	Relacje między używaniem substancji psychoaktywnych a przestępczością	285

15.5. Teoretyczne ujęcie związków między substancjami psychoaktywnymi a przestępczością . . .	287
15.5.1. Wymiar psychofarmakologiczny	287
15.5.2. Wymiar ekonomiczno-kompulsywny	290
15.5.3. Wymiar systemowy	291
15.5.4. Wymiar prohibicyjny	292
15.6. Podsumowanie	293
Rozdział 16	
Przestępczość gospodarcza – Leszek Wilk	297
16.1. Pojęcia przestępczości gospodarczej i przestępstwa gospodarczego	297
16.2. Pojęcie prawa karnego gospodarczego jako instrumentu zwalczania przestępczości gospodarczej	299
16.3. Typologia przestępstw gospodarczych	300
16.4. Sposoby popełniania przestępstw gospodarczych	301
16.5. Sprawcy przestępstw gospodarczych i pokrzywdzeni	304
16.6. Wybrane przykłady przestępstw gospodarczych	307
16.6.1. Oszustwa gospodarcze	307
16.6.2. Korupcja gospodarcza	308
16.6.3. Pranie brudnych pieniędzy	308
Rozdział 17	
Przestępstwa z nienawiści – Barbara Błońska	311
17.1. Wprowadzenie	311
17.2. Rodzaje przestępstw z nienawiści	314
17.2.1. Mowa nienawiści	314
17.2.2. Ataki fizyczne i werbalne motywowane nienawiścią	316
17.2.3. Zbrodnie motywowane nienawiścią	318
17.3. Katalog cech chronionych	320
17.4. Ogólna kryminologiczna charakterystyka przestępstw z nienawiści	322
17.5. Statystyczny obraz przestępczości z nienawiści w Polsce	324
17.6. Przyczyny przestępstw z nienawiści	327
17.6.1. Wyjaśnienia psychologiczne	327
17.6.2. Wyjaśnienia odwołujące się do struktury społecznej	330
17.6.3. Etiologia przestępczości motywowanej uprzedzeniami – podsumowanie	333
17.7. Przestępstwa z nienawiści – dyskusja o potrzebie odrębnej polityki karnej	333
17.7.1. Argumenty przeciwko wyróżnianiu uprzedzeń jako szczególnego motywu	333
17.7.2. Argumenty za traktowaniem uprzedzeń jako motywacji szczególnej	334
Rozdział 18	
Terroryzm – Michał Piekarski	341
18.1. Wprowadzenie	341
18.2. Czym jest terroryzm?	342
18.3. Motywy działania terrorystów	345
18.4. Modus operandi sprawców zamachów terrorystycznych	347
18.5. Jak się walczy z terrorystami?	351
Rozdział 19	
Migracje a przestępczość – Witold Klaus	355
19.1. Migracje z perspektywy kryminologicznej	355
19.2. Przestępczość migrantów – czy migranci i migrantki popełniają więcej przestępstw?	357

19.3. Przestępstwa związane z przemieszczaniem się ludności	361
19.4. Detencja i deportacja migrantów	365
Rozdział 20	
Zielona kryminologia – Magdalena Grzyb	373
20.1. Wprowadzenie	373
20.2. Geneza zielonej kryminologii i kryminologia krytyczna	374
20.3. Teoretyczne podstawy zielonej kryminologii	375
20.4. Zadania zielonej kryminologii	377
20.5. Przestępstwa przeciwko środowisku	378
20.5.1. Pierwotne i wtórne przestępstwa przeciwko środowisku	378
20.5.2. „Kolorowe ekoprzestępstwa”	380
20.5.3. Ponadnarodowy charakter ekoprzestępczości i kryminalizacja ekoprzestępstw	381
20.6. Ekologiczne konflikty i rasizm środowiskowy	383
20.7. Zakończenie	385
Rozdział 21	
Cyberprzestępczość – Adam Behan	387
21.1. Wprowadzenie i definicja	387
21.2. Historia cyberprzestępczości i jej ewolucja	389
21.3. Jak i dlaczego dochodzi do ataków na systemy komputerowe	390
21.3.1. Luki 0-day	392
21.3.2. Hasła	393
21.4. Kluczowe pojęcia	395
21.4.1. Botnet	395
21.4.2. Adres IP	396
21.4.3. Virtual Private Network (VPN) i pandemia COVID-19	396
21.4.4. Internet of Things (IoT), Internet Rzeczy	397
21.4.5. Dark web, Tor (The Onion Router) i inne narzędzia anonimizacji	397
21.4.6. Waluty wirtualne	400
21.5. Rodzaje cyberprzestępstw i ataków	402
21.5.1. Kradzież programów komputerowych	402
21.5.2. Phishing	403
21.5.3. Ransomware	406
21.5.4. Distributed denial of service (DDoS)	410
21.5.5. Jackpotting	413
21.5.6. Ewolucja ataków	414
21.6. Cyberwojna	415
21.6.1. Stuxnet	417
21.6.2. Cyberataki na Ukrainę	418
21.6.3. Pegasus	420
21.6.4. Inne przykłady cyberwojny	421
21.6.5. Podsumowanie	421
21.7. Aspekty prawne i kryminologiczne cyberprzestępczości	422
21.7.1. Aspekty prawnokarne	422
21.7.2. Aspekty prawnoprocesowe i dowodowe	425
21.7.3. Kryminologia cyberprzestępczości	426
21.7.4. Podsumowanie	427

Rozdział 22

Przestępczość drogowa – Piotr Gorzelańczyk	431
22.1. Wprowadzenie	431
22.2. Pojęcie przestępczości drogowej i zagadnienia z tym związane	431
22.3. Statystyczny obraz przestępczości drogowej	432
22.4. Przyczyny przestępstw drogowych w Polsce	434
22.5. Sposoby zapobiegania przestępczości drogowej	435

Rozdział 23

Kryminologiczne aspekty suicydologii – Beata Pastwa-Wojciechowska	439
23.1. Skala zjawiska samobójstw	439
23.2. Mity na temat samobójstw	440
23.3. Podejścia wyjaśniające zachowania samobójcze	442
23.4. Przyczyny samobójstw	444
23.5. Stan psychiczny osoby zagrożonej samobójstwem	445
23.6. Predyktory samobójstw	448
23.7. Klasyfikacja samobójstw	449
23.7.1. Samobójstwo poagresyjne, zabójstwo suicydalne i samobójstwo rozszerzone	450
23.7.2. Eutanazja a samobójstwo wspomagane	452
23.8. Samobójstwo jako problem kryminologiczny	454

Część III**Wiktymologia, wiktyimizacja i ofiary przestępstw – Dagmara Woźniakowska****Rozdział 24**

Wiktymologia jako nauka	461
--------------------------------------	-----

Rozdział 25

Nurty w wiktymologii	463
25.1. Nurty w wiktymologii	463
25.2. Wiktymologia pozytywistyczna (konserwatywna)	463
25.2.1. Przyspieszenie przestępstwa przez ofiarę	464
25.2.2. Model narażenia związany ze stylem życia	464
25.2.3. Teoria działań rutynowych	466
25.2.4. Teorie psychologiczne	467
25.3. Wiktymologia radykalna	470
25.4. Wiktymologia krytyczna	471
25.4.1. Podejście feministyczne	471

Rozdział 26

Ofiara przestępstwa	475
26.1. Ofiara idealna?	475
26.2. Wiktyimizacja pierwotna, wtórna i ponowna (powtórna)	475
26.3. Prawne definicje pojęcia ofiary przestępstwa	477
26.4. Podatność wiktyimizacyjna (wiktymność)	478
26.5. Związki pomiędzy wiktyimizacją oraz ubóstwem i wykluczeniem społecznym – Witold Klaus, Dagmara Woźniakowska	480
26.5.1. Narażenie na stanie się ofiarą przestępstwa z powodu ubóstwa	481
26.5.2. Ryzyko wiktyimizacji osób wykluczonych z innych przyczyn niż ubóstwo	482
26.6. Obwinianie ofiary (victim blaming)	485

Rozdział 27	
Konsekwencje wiktylizacji	489
27.1. Efekt psychologiczny wiktylizacji	489
27.1.1. Zaburzenie struktur poznawczych/wstrząs poznawczy	489
27.1.2. Obwinianie się	490
27.1.3. Porównywanie swoich doświadczeń z innymi, rozważanie hipotetycznych sytuacji	490
27.1.4. Poszukiwanie sensu w tym, że było się ofiarą przestępstwa	490
27.1.5. Postawa względem sprawcy	491
27.2. Efekty emocjonalne wiktylizacji	491
27.2.1. Strach/lęk	491
27.2.2. Gniew	491
27.2.3. Tłamszenie w sobie uczuć, wyrażanie negatywnych emocji	492
27.3. Zespół stresu pourazowego	492
27.4. Wpływ wiktylizacji na zmiany zachowania, zwyczaje	493
27.5. Wpływ wiktylizacji na zdrowie fizyczne	493
27.6. Finansowe skutki wiktylizacji	494
27.7. Potrzeby osób pokrzywdzonych przestępstwem	494
Rozdział 28	
Pokrzywdzony w postępowaniu karnym	497
28.1. Dyrektywa 2012/29/UE ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw	497
28.1.1. Prawo do szacunku i wolność od dyskryminacji	498
28.1.2. Ochrona przed wtórną i ponowną wiktylizacją, zastraszaniem i odwetem	498
28.1.3. Najlepsze zabezpieczenie interesu dziecka	498
28.1.4. Ofiary terroryzmu	498
28.1.5. Przemoc na tle płciowym	498
28.1.6. Przemoc w bliskich związkach	499
28.1.7. Prawo do informacji i sprawczości	499
28.1.8. Prawo do specjalistycznego wsparcia	499
28.1.9. Sprawiedliwość naprawcza	500
28.1.10. Indywidualne podejście, ochrona ofiar oraz uznanie ofiar o szczególnych potrzebach w zakresie ochrony	500
28.1.11. Szkolenie urzędników, udział organizacji obywatelskich, gromadzenie danych statystycznych	501
28.2. Rola i uprawnienia pokrzywdzonego w polskim postępowaniu karnym	501
28.2.1. Prawo do informacji i tłumaczenia	501
28.2.2. Tryby ścigania przestępstw	502
28.2.3. Zgłoszenie zawiadomienia o przestępstwie i zaskarżenie decyzji o nieściganiu	502
28.2.4. Prawo do złożenia wniosku o ściganie przestępstwa	503
28.2.5. Prawa pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym	504
28.2.6. Rola pokrzywdzonego w postępowaniu przed sądem	504
28.2.7. Prawo do pomocy prawnej	507
28.2.8. Konsensualne sposoby zakończenia postępowania karnego	508
28.2.9. Środki kompensacyjne	508
28.2.10. Szczególne środki ochrony pokrzywdzonego	509
28.3. Kompensata państwowa dla ofiar przestępstw	510

Rozdział 29**Rozmiary i pomiar wiktylizacji** 513

29.1. Statystyki	513
29.2. Badania wiktylizacyjne	514
29.2.1. Badania wiktylizacyjne na świecie	514
29.2.2. Badania wiktylizacyjne w Polsce	515
29.2.3. Problemy związane z badaniami wiktylizacyjnymi	516
29.2.4. Wyniki Ogólnopolskiego Badania Wiktylizacyjnego z lat 2019–2020	517
29.3. Inne sposoby mierzenia wiktylizacji	519

Rozdział 30**Lęk przed przestępczością** 523

Część IV

Zapobieganie przestępczości i reakcja na przestępczość**Rozdział 31****Populizm penalny – Michalina Szafrńska** 529

31.1. Pojęcie populizmu penalnego	529
31.2. Definicja i wskaźniki populizmu penalnego	530
31.3. Populizm polityczny i społeczny	530
31.4. Penalny populizm – płaszczyzna politycznych działań	531
31.4.1. Proste rozwiązania skomplikowanych problemów	531
31.4.2. Promocja medialna forsowanych rozwiązań	534
31.4.3. Lekceważenie wiedzy eksperckiej	534
31.5. Penalny populizm – płaszczyzna politycznej retoryki	535
31.6. Konsekwencje populizmu penalnego	537

Rozdział 32**Wykluczenie społeczne a przestępczość – Andrzej Kacprzak** 543

32.1. Wprowadzenie	543
32.2. Czym jest wykluczenie społeczne?	543
32.3. Wykluczenie społeczne a przestępczość	546
32.3.1. Wykluczenie społeczne jako przyczyna przestępczości	546
32.3.2. Wykluczenie społeczne jako skutek przestępczości	548
32.3.3. Wykluczenie społeczne jako przyczyna recydywy	549
32.4. Podsumowanie	550

Rozdział 33**Polityka kryminalna, karna, penitencyjna oraz kary kryminalne w Polsce –**

Katarzyna Witkowska-Rozpara	559
33.1. Polityka kryminalna, karna i penitencyjna	559
33.2. Jak tworzyć dobrą politykę karną?	560
33.2.1. Dlaczego uwzględnianie czynników tradycyjnych w budowaniu założeń polityki karnej jest ważne?	560
33.2.2. Dlaczego nowe czynniki zyskują na znaczeniu?	561
33.3. Kary i środki karne w Polsce	562
33.4. Środki kompensacyjne i przepadek	568
33.4.1. Obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę	568
33.5. Środki związane z poddaniem sprawcy próbie	569

33.6. Środki zabezpieczające	572
33.7. Jakie kary orzekane są w Polsce?	574

Rozdział 34

Sprawiedliwość naprawcza – Wojciech Zalewski	583
---	-----

34.1. Wprowadzenie	583
34.2. Historia	584
34.3. Sprawiedliwość naprawcza w świetle antropologii	587
34.4. Wiktymologiczne, psychologiczne i socjologiczne tło sprawiedliwości naprawczej	588
34.5. Krytyka retrybutywnego karania. Państwo jako złodziej konfliktów	589
34.6. Formy sprawiedliwości naprawczej	590
34.7. Sprawiedliwość naprawcza a prawo UE	591
34.8. Kontrowersje wokół sprawiedliwości naprawczej	592
34.9. Podsumowanie	593

Rozdział 35

Profilaktyka przestępczości – Robert Opora	597
---	-----

35.1. Pojęcie profilaktyki i jej zakres	597
35.2. Klasyfikacja metod zapobiegania przestępczości	598
35.3. Sytuacyjne zapobieganie przestępczości	599
35.3.1. Rola okoliczności w popełnianiu przestępstwa	601
35.3.2. Jakie są zatem podstawy, by sądzić, że okazja jest przyczyną przestępstwa?	601
35.3.3. Analiza krytyczna	602
35.3.4. Czy zapobieganie sytuacyjne odwraca uwagę od pierwotnych przyczyn przestępczości?	603
35.4. Profilaktyka przestępczości w perspektywie zaburzeń rozwoju	603
35.4.1. Czynniki ryzyka i chroniące	604
35.4.2. Indywidualne ścieżki rozwoju	605
35.5. Profilaktyka skoncentrowana na lokalnej społeczności	607

Rozdział 36

Psychologia kryminologiczna czy psychologia w kryminologii – Beata Pastwa-Wojciechowska	617
--	-----

36.1. Pojęcie i zakres psychologii kryminologicznej – dylematy terminologiczne czy interdyscyplinarne	617
36.2. Psychologiczne koncepcje wyjaśniania zachowań przestępczych w kryminologii	619
36.2.1. Koncepcje psychoanalityczne	620
36.3. Teoria społecznego uczenia się	621
36.4. Koncepcje poznawcze	621
36.5. Koncepcja osobowości lub koncepcje osobowości przestępczej	622
36.5.1. Teoria H. J. Eysencka	623
36.5.2. Teoria osobowości przestępczej S. Yochelsona i S.E. Samenowa	624
36.5.3. Koncepcja psychopatii	624
36.5.4. Teoria deficytu podstawowych więzi uczuciowych	625
36.5.5. Teorie nawiązujące do psychologii różnic indywidualnych	625
36.6. Jak aplikować dorobek psychologii do kryminologii?	626

Rozdział 37

Profilowanie na podstawie kryteriów rasowych w amerykańskim systemie sądownictwa karnego – Timothy Clark, Piotr Chomczyński	631
--	-----

37.1. Profilowanie na podstawie kryteriów rasowych	631
37.2. Konsekwencje profilowania na podstawie kryteriów rasowych	632

37.3. Historyczne korzenie profilowania na podstawie kryteriów rasowych a niewolnictwo	633
37.4. Jak działa profilowanie rasowe?	633
37.5. Konsekwencje profilowania na tle rasowym	634

Rozdział 38

Resocjalizacja w warunkach wolnościowych – Michał Szykut	637
---	-----

38.1. Historyczne i teoretyczne uwarunkowania probacji	637
38.1.1. Geneza probacji w Anglii i Stanach Zjednoczonych	637
38.1.2. Rozwój idei probacji i jej teoretyczne podstawy	638
38.2. Wymiary funkcjonowania kurateli sądowej w społeczeństwie obywatelskim	640
38.3. Wykonywanie orzeczeń sądów w środowisku otwartym w Polsce	642
38.3.1. Geneza kurateli sądowej w Polsce	642
38.3.2. Wybrane formalnoprawne podstawy funkcjonowania kurateli sądowej w Polsce	642
38.3.3. Sylwetka kandydata do zawodu kuratora sądowego w Polsce	644
38.3.4. Zadania wykonywane przez kuratorów dla dorosłych w Polsce	645
38.4. Zadania wykonywane przez kuratorów rodzinnych	645
38.5. Podsumowanie	646

Rozdział 39

Instytucjonalna resocjalizacja nieletnich – Przemysław Frąckowiak	649
--	-----

39.1. Założenia i problemy resocjalizacji młodzieży w warunkach instytucjonalnych	649
39.2. Historyczne aspekty instytucjonalnej resocjalizacji nieletnich	652
39.3. Założenia organizacyjne typowej instytucji resocjalizacyjnej dla nieletnich	655
39.3.1. Struktura i funkcje typowego zakładu poprawczego	659
39.4. Organizacja pracy resocjalizacyjnej w zakładzie poprawczym	661
39.5. Typowe metody oddziaływań resocjalizacyjnych	662
39.6. Efektywność oddziaływań resocjalizacyjnych w warunkach zakładu poprawczego	663

Rozdział 40

Kara pozbawienia wolności – Kamil Miszewski, Andrzej Kacprzak	669
--	-----

40.1. Wprowadzenie	669
40.2. System penitencjarny	672
40.2.1. Areszty śledcze (AŚ)	672
40.2.2. Zakłady karne (ZK)	672
40.2.3. System wykonywania kary pozbawienia wolności	673
40.2.4. System resocjalizacyjny	673
40.3. Więzienie jako instytucja totalna	674
40.4. Zjawisko prizonizacji	674
40.5. Subkultura więzienna	675
40.5.1. Źródła podkultury więziennej	675
40.5.2. Hierarchia skazanych w „drugim życiu więziennym”	676
40.6. Spór o zasadność stosowania kary pozbawienia wolności	678
40.7. Zachowania ryzykowne osadzonych	679

Rozdział 41

Opieka następcza – Renata Szczepanik	687
---	-----

41.1. Miejsce opieki następczej w systemie resocjalizacji i zapobiegania przestępczości	687
41.2. Readaptacja i reintegracja społeczna	690
41.2.1. Problemy adaptacyjne	691
41.2.2. Problemy readaptacji społecznej w perspektywie recydywistów	693
41.3. Działalność organizacji pozarządowych	694

Rozdział 42

Praca socjalna a resocjalizacja i readaptacja społeczna – Przemysław Frąckowiak	699
42.1. Wprowadzenie	699
42.2. Założenia koncepcyjne pracy socjalnej, resocjalizacji i readaptacji społecznej	700
42.2.1. Założenia koncepcyjne pracy socjalnej	700
42.2.2. Główne założenia koncepcyjne współczesnej resocjalizacji	701
42.2.3. Podstawowe założenia koncepcyjne readaptacji społecznej	701
42.3. Metody pracy wykorzystywane w pracy socjalnej, resocjalizacji i readaptacji społecznej	702
42.3.1. Wybrane metody oddziaływań w pracy socjalnej	702
42.3.2. Wybrane metody oddziaływań resocjalizacyjnych	704
42.3.3. Wybrane metody oddziaływań w ramach readaptacji społecznej	705
42.4. Problemy i wyzwania dla pracy socjalnej, resocjalizacji i readaptacji społecznej	706

Część V**Badania kryminologiczne****Rozdział 43**

Metody badań kryminologicznych w rozwoju historycznym – Jan Widacki	713
43.1. Wprowadzenie	713
43.2. Próby empirycznej weryfikacji hipotez dotyczących przyczyn przestępstwa w erze przedpozytywistycznej	714
43.3. Pierwsze próby badania fenomenu przestępczości. Pierwsze zastosowania statystyki do badań kryminologicznych	714
43.4. Metody socjologiczne w kryminologii	716
43.5. Badania psychologiczne i biologiczne	717
43.6. Metody badań w kryminologii krytycznej	717

Rozdział 44

Pomiar przestępczości – Janina Błachut	721
44.1. Dlaczego mierzyć przestępczość?	721
44.2. Jak definiować przestępczość?	721
44.3. Źródła danych o przestępczości	723
44.3.1. Statystyki kryminalne	723
44.3.2. Gdzie szukać danych statystyk kryminalnych? – Paweł Ostaszewski, Justyna Włodarczyk-Madejska	727
44.3.3. Badania sondażowe	728
44.3.4. Gdzie szukać danych z badań sondażowych – Paweł Ostaszewski, Justyna Włodarczyk-Madejska	731
44.4. Podsumowanie	732

Rozdział 45

Badania jakościowe w kryminologii – Renata Szczepanik, Piotr Chomczyński	735
45.1. Rodowód „kryminologii jakościowej”	737
45.2. Współczesne badania jakościowe w kryminologii	739
45.3. Metodologia badań jakościowych w trudnym terenie	740
45.4. Badania karier kryminalnych	741
45.5. Badania etnograficzne w kryminologii	742

Rozdział 46

Etyka w badaniach kryminologicznych – Witold Klaus, Monika Szulecka, Justyna Włodarczyk-Madejska, Dagmara Woźniakowska	747
46.1. Wprowadzenie	747
46.2. Finansowanie badań i konflikt interesów	748
46.3. <i>Primum non nocere</i>	749
46.4. Wynagradzanie udziału w badaniach	751
46.5. Analiza danych i upowszechnianie wyników badań kryminologicznych	754

Rozdział 47**Prowadzenie badań kryminologicznych w nieprzyjaznym terenie – problemy etyczne –**

Andrzej Kacprzak, Kamil Miszewski	761
47.1. Wprowadzenie	761
47.2. Główne problemy etyczne związane z prowadzeniem badań w nieprzyjaznym terenie	762
47.2.1. Świadoma zgoda	762
47.2.2. Poufność	763
47.2.3. Szkody i korzyści czego?	764
47.2.4. Pomyślmy o innych badaczach	765
47.3. Dyskusja: jak zatem badać?	765
47.3.1. Każdy z nas chciałby dobrze wypaść	765
47.3.2. Jestem badaczem czy stróżem prawa?	766
47.3.3. Nie można szkodzić szkodnikowi?	766
47.3.4. Kiedy można „spalić” teren?	767
47.4. Podsumowanie	768

Indeks rzeczowy	773
------------------------------	-----

Indeks nazwisk	799
-----------------------------	-----

O Autorach	811
-------------------------	-----